

Területi Statisztika

Közzététel: 2021. május 5.

A tanulmány címe:

Helyek, terek, emberek – a COVID-19-válság társadalmi és területi kihívásai – Vendégszerkesztői előszó

Szerzők:

Uzzoli Annamária – Kovács Sándor Zsolt

<https://doi.org/10.15196/TS610307>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, hasznoszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: *Területi Statisztika c. folyóirat* 61. évfolyam 3. számában megjelent, Uzzoli Annamária – Kovács Sándor Zsolt által írt, **Helyek, terek, emberek – a COVID-19-válság társadalmi és területi kihívásai – Vendégszerkesztői előszó c. tanulmány**”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Helyek, terek, emberek – a COVID-19-válság társadalmi és területi kihívásai

Vendégszerkesztői előszó

Places, spaces, people – social and spatial challenges of the COVID-19 pandemic

Guest editor's introduction

„A világválság olyan, mint egy röntgenfelvétel, amely kimutatja a töréseket a társadalom törékeny vázában. Kimutat minden félrevezetést és hamisságot.”

António Guterres, ENSZ-főtitkár¹

A 2020. február–március óta tartó időszak a drámai változások, a fájdalmas bizonytalanságok, a fokozódó megpróbáltatások árnyékában telt el mindenki számára. A COVID-19-járvány nagy hatást gyakorolt a társadalomra és a gazdaságra, gyökeresen átalakította az emberek életét. A fertőzés terjedéséből eredő járványügyi veszélyhelyzet és a visszاسzorítására bevezetett korlátozások újszerű válsághelyzet kialakulásával jártak együtt. A járvány okozta gazdasági visszaesés (vírusválság) összefüggései szerteágazóak és sokrétűek, közvetlen és áttételes hatásai rövid, közép- és hosszú távon egyaránt tapasztalhatók. Számos következmény egyelőre nehezen kiszámítható vagy nem ismert, és továbbra is vannak olyan kérdések, amelyekre még nincsenek, nem is lehetnek pontos válaszok.

Milyen végérvényes átalakulások várhatók a társadalomban és a gazdaságban? Kimutathatók-e pozitív hatások is, elindultak-e innovációs folyamatok? Hogyan hat a COVID-19-válság az egyenlőtlenségek alakulására, azok újratermelődésére? Milyen összefüggések vannak a járvány, a válság és a földrajzi hely között? Egyáltalán mi a tér, a térbeliség szerepe a COVID-19-járvány társadalmiságában? Hozhat-e változást ez a válság a tértudományokban, hozzájárulhat-e a területi kutatások új mintázatainak értelmezéséhez?

A COVID-19-járvány mint társadalmi jelenség és a földrajzi hely közötti bonyolult, soktényezős kapcsolatrendszer multidiszciplináris feltárása jövőbeli feladat, de az újszerű tudományos kérdéshelyzetek, a kutatási módszerek járványhelyzethez való igazítása, az innovatív vizsgálati megközelítések már megkezdődtek. Kutatócsoportok és kisebb műhelyek alakultak, illetve rendezvények és együttműködések születtek a mindenki számára új kutatási terület különböző szempontjainak megis-

¹ Idézet António Guterres, az ENSZ-főtitkárának 2020. július 18-án – a Nelson Mandela Alapítvány felkérésére – a néhai Nobel-békedíjas Nelson Mandela születésnapja alkalmából tartott beszédéből.

merésére, tanulmányozására. Ennek néhány tanúbizonyságát adjuk közre tematikus számunkban, amelynek alapötletét a Magyar Regionális Tudományi Társaság 2020. évi XVIII. Vándorgyűlésének „*A koronavírus-válság társadalmi, gazdasági, környezeti hatásai és ezek területi vonatkozásai*” c. tematikus szekciója keretében kialakult együttgondolkodás adta. E folyóiratszámot tehát a COVID-19-járvány és -válság főbb társadalmi és területi kihívásainak ismertetésére szánjuk. A következőkben röviden bemutatjuk a tanulmányokat, amelyek egy-egy jellegzetes járványjelenség vagy válságfolyamat kiragadásával járják körbe a válság térbeliségét, magyarázzák a területi különbségek okait és következményeit.

Kovalcsik Tamás, Boros Lajos és Pál Viktor közép-európai kitekintése számos olyan módszertani és gyakorlati tapasztalatra hívja fel a figyelmet, amelyek fontos útmutatóként szolgálhatnak a járványügyi helyzet területi szempontú további elemzéseéhez. Általános megfigyelés, hogy a regisztrált esetszámok területi különbségei időben és térben folyamatosan változtak a térség országaiban és a kisebb területi szinteken, a járvány egyes hullámai alatt és között. A kezdeti nyugat–kelet kettősség később részben átalakult, és a fertőzöttebb területek koncentrációja inkább keleti irányba tolódott el a második járványhullám idején. Azonban az aktuális megbetegedési adatok elemzésében figyelembe kell venni a védekezési intézkedések időben és térben változó intenzitását, illetve a halálozási adatok értékeléséhez nagymértékben hozzájárul az adott ország egészségügyi ellátórendszerének minősége, teljesítőképessége (Kovalcsik et al. 2021).

A magyarországi járványhullámok tanulmányozásában a közép-európai beágyazottság meghatározó szempont, mégis azok egyedi vonásainak megértését nagymértékben segíti a hazai járványügyi és gazdaságvédelmi intézkedések időben és térben változó ciklikussága – összegzi a magyar helyzetet *Uzzoli Annamária, Kovács Sándor Zsolt, Páger Balázs* és *Szabó Tamás* közös tanulmányukban. A megyei bontásban rendelkezésre álló esetszámok alapján elemezték a COVID-19-járvány első évét, elsősorban a három hazai járványhullám területi különbségeinek feltárásán keresztül, különös figyelmet szentelve a védekezés egyéni és közösségi formáinak bemutatására. Az eredmények rávilágítottak arra, hogy a járványhullámok területi mintázatai szorosan összefüggenek a fertőzési gócpontok intézményi és földrajzi elhelyezkedésével, a csoportos fertőzések térbeli irányultságával és a fertőzési láncolatok időbeli és térbeli terjedésével, amelyek együttesen hatással lehetnek arra, hogy az országon belüli különbségek milyen mértékben képesek befolyásolni az országos járványgörbe alakulását. Az országos hatáskörű járványügyi intézkedések mellett a kezdetektől fogva számottevő szerephez jutott Magyarországon a helyi (települési, intézményi) védekezés is, amit részben területi szempontok szerint szigorítottak és enyhítettek az első és a második járványhullám idején (Uzzoli et al. 2021).

Az országos tematikus elemzések sorában *Czifrusz Márton* a térbeli munkamegosztás járvány hatására bekövetkező változásait vizsgálja Magyarország példáján. Az első járványhullám hatására a regisztrált munkanélküliek száma 376 ezer fővel tetőzött 2020. júniusban, és a gazdaságilag fejlett térségekben nagyobb mértékű volt a

növekedés. A munkanélküliség térbeli mintázatai alapján lényegében ez a folyamat részben a területi egyenlőtlenségek kiegyenlítődéssel járt együtt. Ugyanakkor az első hullámot követően megkezdődött a visszarendeződés, és a második hullámban a regisztrált munkanélküliség területi egyenlőtlenségeiben nem jelentkeztek az első hullámhoz hasonló trendek (Czirfusz 2021).

Fekete Károly, Dombi Gábor és Oláh Miklós cikkében a tematikus és a területi fókusz koncentrációja a módszertani eszköztár kiszélesedését eredményezte, hiszen az önkormányzati válságkezelést vizsgálják kvalitatív technikákkal, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, az első járványhullám idején. Az önkormányzatokra a költségvetési elvonásokon túlmenően jelentős többletfeladat hárul a járvány idején helyben jelentkező társadalmi és gazdasági kihívások leküzdésében. A kérdőíves felmérés eredményei alapján megállapítható, hogy ugyan 2020 tavaszán a járvány egészségügyi hatásai kevésbé érintették a vizsgált területet, de a gazdasági problémák már az első járványhullám idején is jelentkeztek, és különösen a kistéleplések kerültek nehéz helyzetbe, veszélybe sodorva ezzel a jövőbeli helyi fejlesztéseket is. A bevételkiesés és -elvonás elsősorban az üdülőkörzet városaiban és parti településeiben volt jelentős mértékű, főleg ott, ahol a turisztikai ágazatnak elsődleges szerepe van a helyi gazdaságban (Fekete et al. 2021).

Bálint Dóra a platform alapú telekocsizás utasszámainak területi változásait elemzi a COVID-19-járvány magyarországi első két hullámának idején. A kvantitatív vizsgálattal az Oszkar.com honlapon szerveződött telekocsi-forgalom tíz lekérdezésének alakulását hasonlítja össze a hazai első két járványhullám kiemelt időpontjaiban. A mobilitásnak és a társas érintkezéseknek különösen fontos szerepe van a vírus terjedésében, amihez akár a tanulmányban vizsgálthoz hasonló társadalmi jelenségek is hozzájárulhatnak. Az első járványhullám és korlátozó intézkedései sokkhatást váltottak ki a telekocsi-forgalomban, azonban a második járványhullám, amely súlyosabban fejtette ki hatását az országban, már nem okozott az elsőhöz hasonló mértékű visszaesést a vizsgált forgalomban. Az utazások főváros központúsága felhívja a figyelmet a járvány térbeli terjedésének településhierarchiához köthető irányultságára, ami egyúttal jelzi a SARS-CoV-2 vírus vidéki szétterjedésének területi mintázatát is (Bálint 2021).

Boros Lajos és Kovalcsik Tamás tanulmánya a COVID-19-járvány hatásait vizsgálja a budapesti Airbnb-piac esetében. Ez a piac a korlátozó intézkedések egyik nagy vesztese volt, és középtávon is kétséges lehet a talpra állása. A járvány hatására az Airbnb-szállások közel fele eltűnt a piacról, ami közel 43 milliárd forintos, a 2019. évi bevétel 71%-át kitevő bevételkieséssel járt. A piacon maradó szállásadók árcsökkentésre kényszerültek, mindez pedig az összbevétel jelentős mértékű visszaesését hozta. A kedvezőtlen folyamatok elsősorban a belső kerületeket érintették, ahol a budapesti Airbnb-piac 85%-a koncentrálódik (Boros–Kovalcsik 2021).

*

Nyilvánvaló, hogy a COVID-19-világjárvány a maga újszerűségében, komplexitásában és irracionalitásában új fejezetet nyitott a XXI. század történetében. A járvány okozta válság a kirekesztés felerősödésével, a lemaradás fokozódásával, a meglévő egyenlőtlenségek elmélyülésével, illetve újak kialakulásával járhat majd együtt hosszú távon. A COVID-19-jelenség társadalmi, gazdasági és területi veszteségeinek megismerése, a járvány és a válság okozta újfajta sérülékenység feltárása jövőbeli kutatások tárgyát képezi. A jelenlegi tematikus szám nem tud kitérni minden létező és/vagy várható összefüggés, egymásra hatás magyarázatára, valamint az újonnan megjelenő kutatási témákra, de a korábbi és a jövőbeli lapszámok lehetőséget adnak a témában fontos kutatási eredmények, továbbá felhalmozott ismeretanyag közlésére.

*Uzzoli Annamária – Kovács Sándor Zsolt
vendégszerkesztők*

IRODALOM

- BÁLINT, D. (2021): A telekocsizás utasszámának területi változásai a COVID-19-járvány első két hullámának idején, az Oszkar.com platform adatai alapján *Területi Statisztika* 61 (3): 356–379
<https://doi.org/10.15196/TS610305>
- BOROS, L.–KOVALCSIK, T. (2021): A COVID-19-járvány hatása a budapesti Airbnb-piacra *Területi Statisztika* 61 (3): 380–402.
<https://doi.org/10.15196/TS610306>
- CZIRFUSZ, M. (2021): A COVID-19-válság és a térbeli munkamegosztás változásai Magyarországon *Területi Statisztika* 61 (3): 320–336.
<https://doi.org/10.15196/TS610303>
- FEKETE, K.–DOMBI, G.–OLÁH, M. (2021): Önkormányzati válságkezelés a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, a COVID-19-járvány első hullámában *Területi Statisztika* 61 (3): 337–355.
<https://doi.org/10.15196/TS610304>
- KOVALCSIK, T.–BOROS, L.–PÁL, V. (2021): A COVID-19-járvány első két hullámának területisége Közép-Európában *Területi Statisztika* 61 (3): 263–290.
<https://doi.org/10.15196/TS610301>
- UZZOLI, A.–KOVÁCS, S. ZS.–PÁGER, B.–SZABÓ, T. (2021): A hazai COVID-19-járványhullámok területi különbségei *Területi Statisztika* 61 (3): 291–319.
<https://doi.org/10.15196/TS610302>